

JÜRGEN SARNOWSKY

OBJEVOVÁNÍ

SVĚTA *Od Marka Pola*
po Humboldta

VYŠEHRA D

Jürgen Sarnovsky
Die Erkundung der Welt.
Die grossen Entdeckungsreisen von Marco Polo bis Humboldt
Copyright © Verlag C.H.Beck oHG, München 2016
Translation © Jan Hlavička, 2017

ISBN 978-80-7429-816-5

OBSAH

ÚVOD

Cestování a zpravování	11
------------------------------	----

1. VÁBENÍ

Bohatství a divy Asie	17
-----------------------------	----

Mezi zbožností a zvědavostí:

poutníci do Jeruzaléma v pozdním středověku.....	17
--	----

Benátští a janovští kupci u Černého moře, v Levantě a na Dálném východu.....	21
---	----

Nejen Marco Polo: misionáři a vyslanci u Mongolů a Indů	26
--	----

Dobrodruzi v Přední Asii, Indii a v jihovýchodní Asii.....	36
---	----

2. TAJEMSTVÍ

Pobřeží Afriky.....	41
---------------------	----

Dobrodruzi hledají „Zlatou řeku“ a cestu kolem světadílu	41
---	----

První evropské opěrné body v Atlantiku	44
--	----

Volání zlata: z Ceuty k Riu d'Ouro.....	50
---	----

Na jih k mysu Dobré naděje.....	53
---------------------------------	----

3. PRONIKÁNÍ	
Kolem mysu Dobré naděje do Indie	61
V Indickém oceánu	61
Vasco da Gama v Kalikutu: nedorozumění a zklamání.	65
Portugalská Indie	69
Rané zprávy o Indii a jihovýchodní Asii	77
4. PŘEKVAPENÍ	
Nový svět na západě	81
Dlouhé hledání: západní cesta do Indie.	81
Čtyři plavby Kryštofa Kolumba	84
Španělští dobyvatelé v „říších Indijců“	89
Amerigo Vespucci a další „objevují“ Ameriku	95
5. OBEPLOUVÁNÍ SVĚTA	
Po všech mořích	101
Magalhães a objevení jihozápadního průjezdu.	101
Ve službách španělské koruny: poprvé kolem světa.	104
Angličané a Nizozemci, kteří obepluli svět	109
6. PRŮZKUMY	
Záhady jižní polokoule	115
Boj o „ostrovy koření“	115
Pepř, muškát a děla: Nizozemci v jihovýchodní Asii	119
Hledání Terry australis a průzkum Pacifiku	124
James Cook a magie Jižního moře	128

7. MEZNÍ ZKUŠENOSTI

Kouzlo Dálného východu	137
Distance a respekt: obchodníci a jezuité v Číně	137
Japonsko mezi otevřením a uzavřením se světu	142
Nové perspektivy v Indii	147
Vitus Bering, Sibiř a severovýchodní průjezd	152

8. BĀDÁNĪ

Divy Nového světa	157
Do Kanady a na Newfoundland: průzkum atlantického pobřeží.	157
Severozápadní průjezd: Angličané a Francouzi v Severním ledovém oceánu.	161
Humboldt a vědecký průzkum Jižní Ameriky	165

EPILOG

Objevování, dobývání, poznávání	175
---	-----

Časová tabulka	183
Prameny a literatura	189
Vyobrazení	198
Rejstřík míst a osob	199

ÚVOD

Cestování a zpravování

Člověk cestoval odedávna, usedlý způsob života je jev historicky spíše pozdější. K cestování jej často hnala už snaha přežít, a to buď proto, že ve svém sídlišti již nenacházel dostatek potravy, nebo že mu kontakt s jinými lidskými společenstvími sliboval výhody, ať materiální či nemateriální. Vedle obchodu a směny jej k tomu v průběhu času vedly též různé formy uspořádání společnosti a vlády, jež mohly probíhat násilně nebo pokojně. Hovoříme-li o „objevných cestách“, musíme alespoň ve třech starých světadílech, v Africe, Asii a Evropě, vycházet z toho, že ledacos už bylo nějak známo a že se lidé jen zřídka vydávali zcela novými cestami. Tito „objevitelé“ byli spíše ti, kdo jako první zanechali o svých cestách písemná svědectví, případně jejichž cesty jsou dnes známy díky jiným autorům. Většinou si vědomě volili určité cíle, aby se o nich dozvěděli něco bližšího, nebo plnili politicko-ekonomická zadání těch, kdo jim cesty financovali.

Objevné cesty stále znovu vyvolávaly zájem badatelů, ale jen zřídka ve shrnujícím, strukturovaném podání a s koncentrací na jednotlivé cestovatele. Navíc stály v popředí cesty moderní doby, které jsou přístupnější a známější. A proto se tato práce soustředí na vybrané evropské cestovatele od pozdního středověku až po počátek moderní doby. Ačkoli tyto cesty je třeba chápat i v kontextu jejich doby – a další tradice –, zde použijeme především jednu skupinu pramenů, a to cestopisné zprávy.

Takové zaměření umožňuje zcela nový přístup k tématu. Nejde zde ani tolik o „technické“ aspekty cesty, jako financování, vypravení, trasu, dopravní prostředky, ale spíš o vnímání jiných světů, jež

se průběžně měnilo, též podle předpokladů a představ, s jakými cestovatelé vyráželi, i v závislosti na jejich motivech a cílech. Chceme tak osvětlit počátky globalizace především z perspektivy dějin představ. Tím můžeme zřetelně ukázat, jak se Evropa – i přes setrvávající předsudky a mýlky – postupem času otevírala a obracela k jiným kulturním okruhům.

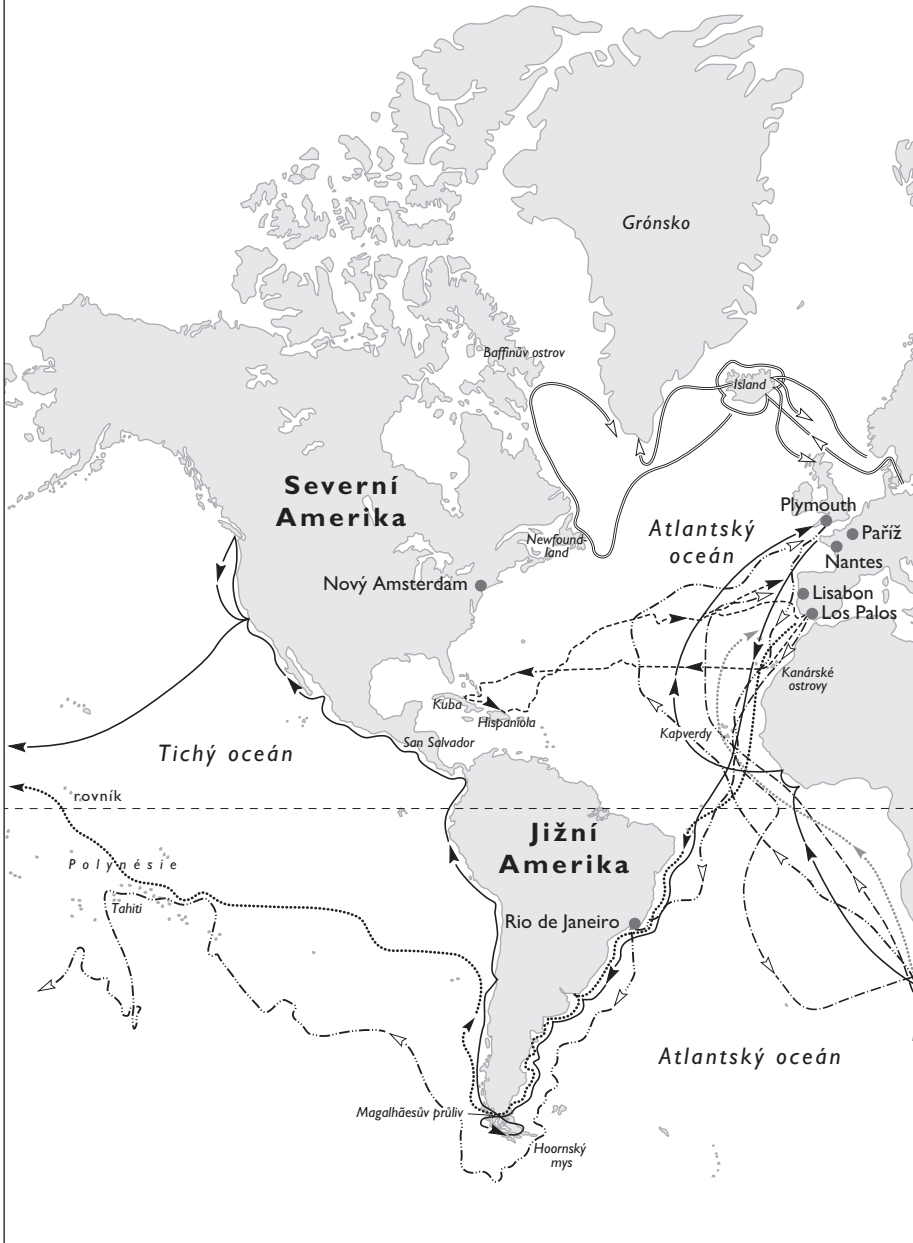
Cestopisné zprávy jako pramen je však třeba používat s velikou opatrností. To příkladně demonstruje jeden z ústředních pozdně středověkých „cestopisných bestsellerů“, který se zachoval ve více než 250 rukopisech, četných překladech a také v prvotiscích: je to Mandevillov cestopis. Dílo se člení na dvě části. V první se popisují poutě do Jeruzaléma, svatá místa a Káhira, ve druhé pak cesty do Afriky, na Blízký východ, do Indie, Číny, jihovýchodní Asie a do fiktivního království kněze Jana. Právě důraz na podivuhodné příběhy i na fantastické a nezvyklé prvky ve druhé části už dokládá literární, fiktivní charakter cestopisu. Zatímco první část ještě mohla vycházet z osobní zkušenosti, druhá se jeví jako kompilace cestopisných zpráv (Vilém z Boldensele, Odorik z Pordenone...), encyklopedií (Vincent z Beauvais, Petr Comestor...), literárních děl (román o Alexandrovi), historických děl (Flavius Josephus, Jacques de Vitry, Albert z Cách...) a dalších. Sporné je i jeho autorství. Jean de Mandeville nebo John Mandeville byl rytíř z anglického St. Albansu doložitelný na kontinentu v roce 1322, avšak kronikář Jean d'Outremeuse uvádí jako možného autora lékaře Jeana de Bourgogne (Bourgoigne).

Vidíme tak, že tento domnělý cestovatel byl vzdělaný muž, který na základě celé řady jiných děl přetavil vlastní – nebo snad i cizí – zkušenosti z cest v literární dílo. To Mandevillovu cestopisu nijak neubírá na ceně jako prameni. I tak ukazuje představy své doby, na nichž se spolupodílel a které zároveň ovlivňoval. V této souvislosti je zajímavé, že text mimo jiné dál šíří zcela běžnou představu Země jako koule a dokonce poukazuje na úlohu pólů, jakkoli zejména ve fiktivní části stojí v popředí legendární říše, bájná zvířata, divy, zázraky a netvoři.

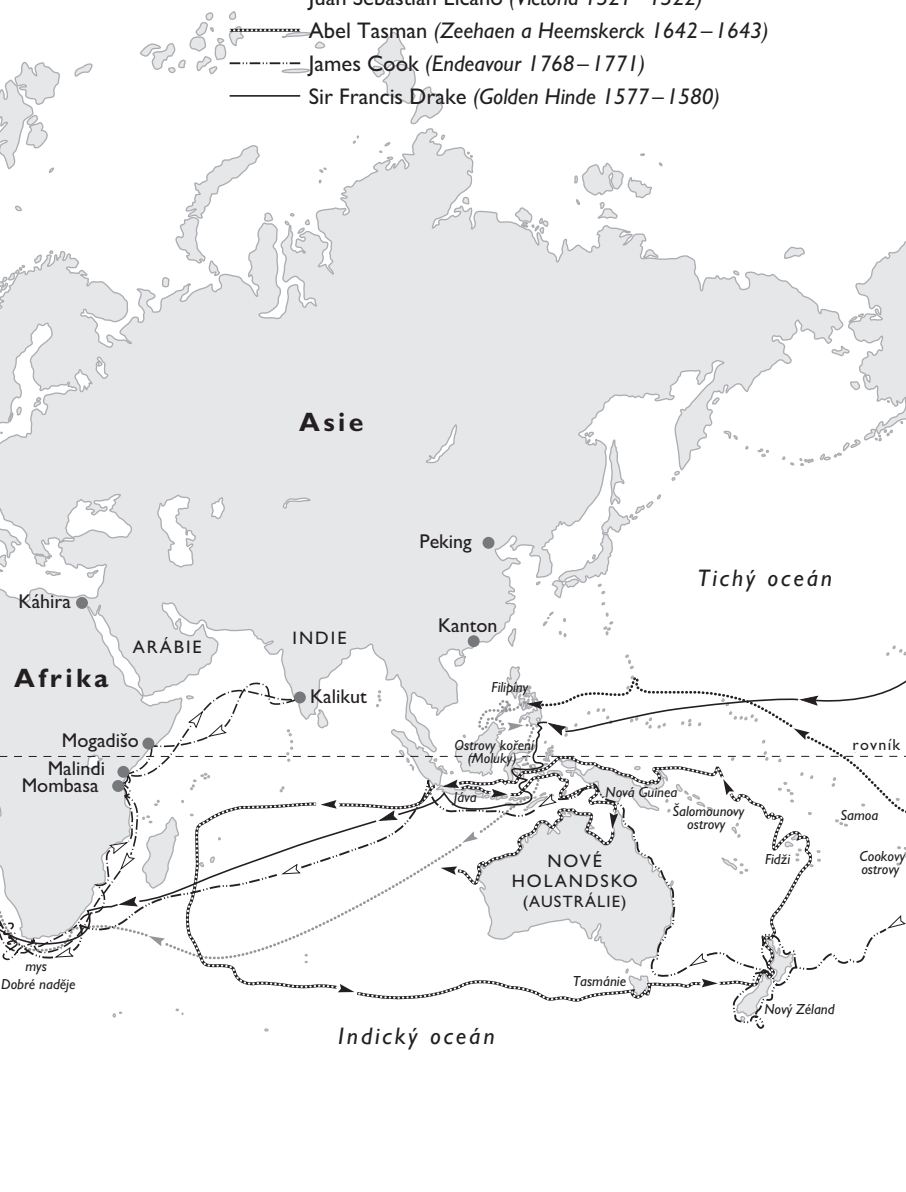
Toto zjištění lze generalizovat. Žádný cestovatel zážitky z cest nepředával bez úprav. Pokud nepřevzal dodatečné informace ze starších předloh nebo nevčlenil do vlastního díla cizí texty – dřívější staletí plagiát v moderním smyslu slova neznala –, potom bylo líčení dáno jeho původem a úrovní vzdělání, předchozími znalostmi, předsudky a subjektivním vnímáním. Cestopis tudíž podává především pohled regionu svého původu na cizí země a kultury, rovněž však reflektuje nový žitý svět, jež cestovatelé vstřebávali. A tak cestopisné zprávy podávají i „autentické“ informace, které v navštívených zemích mezitím zanikly a již se netradují. To znamená, že k pramenům musíme přistupovat kriticky, abychom z nich vytěžili představy autorů a jejich světa a poté jejich sdělení a dojmy správně zařadili.

V průběhu dějin necestovali samozřejmě jenom Evropané, ale i představitelé jiných kultur. Avšak objevené plavby Evropanů měly nejdalekosáhlejší důsledky – v neposlední řadě v následném vojenském dobytí a hospodářském ovládnutí objevených zemí, ale i v dějinách recepce textů. I když budeme věnovat pozornost i cestám jiných národů, přesto hlavním tématem této knihy zůstávají Evropané. Hrozí tím sice nebezpečí eurocentrického podání, tomu ale zabráňuje přístup z hlediska dějin představ. Omezení na období od pozdního středověku po počátek moderní doby, tedy na začátky evropské expanze, dává dostatečně široký záběr, neboť dochované cestopisy jsou relativně homogenní. Pomineme-li jejich literární charakter, pozorujeme v nich, tolik lze říci už předem, stále větší vědecký, geograficko-etnologický zájem, jenž však dosáhne vrcholu až Alexanderem von Humboldtem. Na následujících stranách tak představíme epochu až do časného 19. století, přičemž vyjdem z raných zpráv cestovatelů, kteří opouštěli latinskou Evropu ve 13. století.

Trasy objevných plaveb

- Vikingové: Naddod / Gardar Svavarsson / Erik Rudý / Bjarni Herjólfsson (asi 860–986)
- - - - - Kryštof Kolumbus (*Santa María* 1492–1493)
- · - · - Vasco da Gama (*São Gabriel* 1497–1498)
- Fernando Magellan / Fernão de Magalhães (*Victoria* 1519–1521)
- Juan Sebastián Elcano (*Victoria* 1521–1522)
- · — · — Abel Tasman (*Zeehaen a Heemskerck* 1642–1643)
- - - - - James Cook (*Endeavour* 1768–1771)
- Sir Francis Drake (*Golden Hinde* 1577–1580)

6. PRŮZKUMY

Záhady jižní polokoule

Boj o „ostrovy koření“

Kolumbovy, da Gamovy a Magalhãesovy plavby zprostředkovaly evropským učencům poprvé celkový obraz světa. Zbývalo však prozkoumat další oblasti na jihu a severu známého světa a zaplnit velká bílá místa na světadílech. Tím se dosavadní znalosti, předběžné, dlouho nesystematické a získávané empiricky, postupně zpřesňovaly a zacilovaly. Zásadním krokem v tomto směru byla pravidla pro zprávy z cest, jež formulovala britská Královská společnost, založená v roce 1660. Kromě hospodářských hledisek se kladl důraz na hlediska politická i vědecká, například při hledání jižního světadílu a při průzkumu Tichého oceánu. Ale na počátku stále ještě dominoval boj o „ostrovy koření“, do kterého se po Portugalcích a Španělech zapojili také Angličané a poté zejména Nizozemci.

K Molukám, „ostrovům koření“, dopluli jako první Portugalci. Po dobytí Malakky vyslal Afonso de Albuquerque už v listopadu 1511 expedici Antónia de Abreu a Francisca Serrãa dále na východ. Pluli při pobřeží Sumatry, Jávy a Bali na Ambon a k Bandským ostrovům a tam získali první představu o těchto končinách. Na zpáteční cestě je postihla bouře, Serrão ztroskotal a nakonec se s devíti muži zachránil na Molukách, kde pobýval následující roky. Tam se brzy stal osobním rádcem ternatského sultána Bajanulláha. Sultán doufal, že získá podporu proti svým sousedům, a tak byl portugalským plánům nakloněn. V roce 1513 započaly s flotilou pod velením Antónia de Mirandy de Azevedo, který založil na Ternate a Bacanu první faktorie, pravidelné plavby na Moluky. Roku 1520

dostal Jorge de Brito za úkol zbudovat na Ternate pevnost. Když v Acehu přišel o život, úkolu se ujal jeho bratr António a 24. června 1522 začal stavět Forte de São João Baptista de Ternate.

Magalhãesovo a Elcanovo první obeplutí světa vedlo k soupeření mezi Portugalskem a Španělskem o Moluky. Portugalsko si vytvořilo základnu na Ternate a Španělsko zase získalo podporu nepřítele Ternate, sultána z Tidore. Účastník Magalhãesovy plavby zeměpisec Ruy Faleiro předložil memorandum, jež považovalo Moluky za součást sféry španělského vlivu, a doporučoval, aby se na nově objevenou trasu každoročně vysílaly flotily. Poté co debaty mezi učenci obou stran o vymezení zón v roce 1524 v Badajozu ztroskotaly, vypravili Španělé flotilu, které veleli García Jofre de Loaisa a Juan Sebastián Elcano. Když zbylá loď s velitelem Martinem Yniguezem doplula na Gilolo (dnešní Halmahera) a když na ostrov Portugalci v lednu 1527 zaútočili, spor eskaloval. Vypukla válka mezi Španělskem, Tidore a Gilolem na jedné straně a Portugalskem a Ternate na straně druhé.

V říjnu 1527 vyslal Hernán Cortés Álvaro de Saavedru z Mexika se třemi loděmi, aby našel přímou trasu k Molukám. Dvě lodě cestou ztroskotaly. Zpáteční cestu do Nového Španělska se mu však nalézt nepodařilo. Nejdříve vyplul v roce 1528 na východ a pravděpodobně se dostal (jako druhý po Jorgem de Meneses) ke břehům Papuy, kterou pro podobu domorodců s Afričany nazval Novou Guineou. Nepříznivé větry a útěk portugalského kormidelníka s jediným člunem jej přinutily k návratu na Tidore. Při druhé plavbě v květnu 1529 Saavedra sice pronikl dále na východoseverovýchod, ale onemocněl a zemřel. Když se do 31. stupně severní šířky nenašla žádná možnost k další plavbě na východ, vrátilo se zbývajících osmnáct mužů k veliteli Hernandu de la Torre. Ten musel mezitím vyklidit Tidore. Smlouva ze Zaragozy, v níž se Karel V. v roce 1529 zřekl Moluk ve prospěch portugalského krále Jana III., interní konflikty a chybějící podpora přinutily Torreho, aby v roce 1534 boj s Portugalci vzdal. V roce 1537 se přes Kóčín vrátil do Evropy. Trasa do Ameriky tak nadále zůstávala neobjevena.

Portugalsko-španělská rivalita pokračovala i v dalších letech. Portugalci si za nového guvernéra Ternate, Antónia Galvãa (1536 až 1540) upevnili postavení, zatímco španělská expedice Hernan- da de Grijalvy ztroskotala na vzpouře posádky. Brzy nato místo- král Nového Španělska Antonio de Mendoça pověřil Ruye Lópeze de Villalobos zřízením stálého opěrného bodu v oblasti. Ani to se nepodařilo. Flotila vyplula v listopadu 1542 z Mexika, prozkoumala Pacifik a v únoru 1543 doplula na Mindanao, poté na Samar nebo Leyte. Celé souostroví bylo na počest korunního prince, budoucího Filipa II., nazváno *las Islas Filipinas*, Filipíny (toto jméno se vysky- tuje poprvé v roce 1554 na jedné Ramusiově mapě), ale ukázalo se, že nepřátelští domorodci jim neumožní založit osadu, a proto Villalobos plul oproti původnímu úmyslu k Molukám. V dubnu 1544 doplul na Gilolo, jehož vládce mu podobně jako vládce Tido- re nabídl spojenectví. Villalobos vedl souběžně jednání s Portugalci. Mezitím se *San Juan* pod velením Bernarda de la Torre dvakrát pokusil nalézt příznivé větry pro plavbu do Ameriky, ale bezvýsled- ně. Stav lodí neumožňoval návrat do Evropy, takže Villalobosovi nezbývalo než se dohodnout s Portugalci. Španělé museli vzdát svá postavení a vrátit se přes Gou do Evropy. Ruy Lopez de Villalobos zemřel ve vězení na Ambonu, ostatní dopluli v roce 1547 do Lisa- bonu.

Na španělské straně však nadále trval úmysl začlenit Filipí- ny do své mocenské sféry. Když první pokusy ztroskotaly, nařídil Filip II. v roce 1559 místokráli Nového Španělska, Luisu de Velascovi, aby připravil výpravu na dobytí Filipín. Král se zároveň obrátil na Andrése de Urdanetu, který žil tou dobou v mexickém klášteře a svými zkušenostmi měl zabránit podobnému neúspěchu, jaký utrpěl Villalobos. Urdaneta byl ochoten se zúčastnit, ale odmí- tl převzít vrchní velení, a proto jím byl pověřen Miguel Lopéz de Legazpi. Po různých průtazích vypluli v listopadu 1564. Podle krá- lova příkazu měli zamířit na Filipíny, odkud měl Urdaneta při první příležitosti hledat zpáteční cestu. Cestou korigoval výpočty vzdá- lenosti mezi Novým Španělskem a Filipínami, jež se zakládaly na

dosavadních plavbách a byly nedostatečné. Koncem ledna 1565 po objevení několika ostrovů dopluli na Ladrony (Mariany), v polovině února na filipínský ostrov nazvaný Tendaya.

Španělé bez ohledu na spojenectví uzavřená s místními vládci dál sledovali cíl dobytí Filipín. Na tendayské pláži uspořádali slavnostní zábor ostrova pro španělského krále. Lodě nakonec zamířily na Cebu, kde Magalhães dosáhl prvních úspěchů v christianizaci. Nedůvěra místního vládce byla i ze strachu z pomsty taková, že k pokojnému kontaktu nedošlo. Španělé město vypálili. Poté našli sošku, kterou považovali za Jezulátko a přisuzovali ji Magalhãesově výpravě. Na místě nálezů založili klášter a brzy nato, v květnu 1565, započali s budováním města.

Ještě než se v červnu podařilo místní obyvatelstvo pokojně podrobit španělské koruně, vyslal Legazpi svou nejsilnější loď, *San Pedro*, s velitelem, jímž byl jeho synovec Felipe de Salcedo, a s navigátorem Andrésem de Urdanetou nazpátek do Acapulca. Andrés de Urdaneta byl rovněž první, kdo popsal zpáteční cestu z Filipín do Nového Španělska. Začal tak pravidelný provoz mezi oběma koloniemi. V roce 1571 získala španělská vláda díky Legazpimu trvalý opěrný bod v Manile na ostrově Luzonu. Poté se španělské objevné plavby soustředily hlavně na hledání dalších zemí v jižním Pacifiku. Už v roce 1567 objevil Álvaro de Mendaña de Neira nejdlejší ze Šalomounových ostrovů Santa Isabel, ale ostrov brzy po jeho návratu do Limy upadl v zapomnění, takže souostroví bylo opět prozkoumáno až na sklonku 18. století.

Portugalská koloniální říše dosáhla svého vrcholu v 50. letech 16. století. *Estado da Índia* nestál sice na nejpevnějších základech, přesto však rozmanité vazby mezi Portugalci a místním obyvatelstvem, například na Ternate, přispěly k jisté stabilizaci. Christianizace navíc umožnila vznik vlastní, na Goi nezávislé sítě. Místokrál vyslal v roce 1566 flotilu, již vedl Gonçalves Perreira Marramaque a která měla potlačit muslimský vliv v oblasti, ale rozpoutala konflikty, jež nakonec vedly v roce 1574 ke ztrátě pevnosti na Ternate.

Portugalci se jen pracně dokázali udržet na Tidore. Lodě se z Indického oceánu často už nedostaly do Lisabonu. Slabost Portugalců, nejen za personální unie Portugalska a Španělska (1580–1640), umožnila, aby na scénu kromě Španělů a muslimů vstoupili noví soupeři: Nizozemci.

*Pepř, muškát a děla:
Nizozemci v jihovýchodní Asii*

Nizozemí svádělo od roku 1568 se Španělskem takzvanou „osmdesátiletou válku“ za nezávislost. Hospodářsky nabývalo na významu už od 15. století. Do 17. století se tak vytvořila nizozemská hegemonie, jež se rozšířila i na bankovní sektor. Expanze na světových mořích započala Nizozemci, kteří byli ve službách pyrenejských mocností a mohli prozkoumat základy portugalského koloniálního panství. Výrazným příkladem je Jan Huygen van Linschoten, jenž proslul zejména svým značně rozšířeným deníkem z cest *Itinerario, Voyage ofte schipvaert naer Oost of Portugaels Indie* (1595). Linschoten se nejdříve odebral v roce 1579 do Sevilly, brzy nato do Lisabonu. V roce 1583 plul do Goy jako tajemník nově jmenovaného arcibiskupa Indie, dominikána Vicenta da Fonseca, a na četných plavbách v oblasti *Estado da Índia* se seznámil s trasami, větry a proudy. Roku 1589 se na portugalské lodi vrátil do Lisabonu jako faktor pro obchod pepřem a sepsal své zkušenosti. Poté se soustředil na severovýchodní průjezd do Asie přes Severní moře, na jehož nebezpečí nebyly lodě 17. století ještě stavěny.

Popud k samostatným nizozemským výpravám do jižní a jihovýchodní Asie dali nakonec jiní Nizozemci v portugalských službách. Patřil mezi ně Cornelis de Houtman, který se už kolem roku 1593 zúčastnil portugalských plaveb do této oblasti. Byl jedním z velitelů první nizozemské flotily o čtyřech lodích, již financovalo devět amsterdamských obchodníků a která vyplula v dubnu 1595. Cestou mnoho námořníků onemocnělo kurdějemi a docházelo ke svárům

mezi kapitány lodí a obchodníky, jež si vyžádaly oběti na životech a do nichž se zapojil i Cornelis de Houtman. V červnu 1596 dopluli do cíle své cesty, do Bantenu na západě Jávy, a podařilo se jim uzavřít obchodní dohodu s bantenským sultánem. Tím pro Nizozemce na rozdíl od Portugalců nabyta Jáva na ústředním významu. Houtman se však dopustil urážky sultána, musel Banten opustit a pepř mohl naložit až na Bali. Oproti původním plánům na „ostrovy koření“ ani nedopluli, pepř pokryl leda tak náklady na cestu a z 249 členů posádky se jich vrátilo jen osmdesát sedm. Protože Houtman byl po návratu v roce 1597 prakticky jediný z přeživších velitelů, (relativní) úspěch výpravy se připsal jemu. A tak již brzy získal další úkol a v roce 1598 vyplul s novou flotilou do jihovýchodní Asie. Na severu Sumatry, v Acehu, se dostal do střetu s tamním sultánem, při vyjednávání padl do léčky a 1. září 1599 byl zavražděn. Jeho starší bratr Frederick, který jej provázel, pak strávil dva roky v zajetí, jež využil ke studiu malajštiny.

Nizozemská expanze nabývala na síle. Jenom v letech 1595 až 1601 vyplulo do Asie čtrnáct flotil o šedesáti pěti lodích, vysílaných vždy různými obchodními společnostmi. Brzy se vytvořila konkurence, která v Asii zvedala ceny za koření, zato v Evropě vedla k jejich poklesu. Proto se nizozemský sněm, generální stavy (*Staten-Generaal*), snažil od roku 1598 dospět k řešení, jak společně čelit Portugalcům a Španělům. V roce 1602 tak vznikla již zmíněná *Vereenigde Oostindische Compagnie* (VOC) s decentralizovanými strukturami. V obchodech příslušela amsterdamské komoře polovina, zeelandské čtvrtina a ostatní čtyři komory v Hoornu, Enkhuizen, Delftu a Rotterdamu měly po šestnáctině. Podle tohoto klíče se regulovala i stavba lodí. Aby se kompenzoval velký podíl Amsterdamu, bylo v čele VOC nikoli šestnáct, ale sedmáct ředitelů, *Heren Zeventien*. Komory měly vlastní ředitelství a sklady a se svým zbožím prováděly samostatně aukce.

Až do roku 1610 byly expedice organizovány jako samostatné flotily, které společně pluly na různá místa v Asii a poté se za dva

nebo tři roky vrátily do Nizozemí. Ukázalo se, že tento postup není příliš efektivní. Nebylo tak možné zajistit delší přítomnost na nějakém místě, lodě operující pravidelně v Asii si vyžadovaly značné náklady na opravy a admirálové flotil si vzájemně konkurovali. Proto Nizozemci od roku 1610 dosazovali generální guvernéry a v roce 1619 zřídili v Batávii (Jayakarta, dnes Jakarta) shromaždiště flotil. Snaha o soustředění veškerého obchodu do Batávie ve 20. letech 17. století ztroskotala, a tak Nizozemci po roce 1625 přešli na stále rozšiřovaný systém opěrných bodů, přičemž všude zatlačovali Portugalce a Španěly. Už v únoru 1605 dobyli pevnost na Ambonu, již Portugalci zřídili teprve v roce 1576, v květnu pak pevnost na Tidore.

Španělé odpověděli v roce 1606 dobytím Ternate a tam vydrželi až do roku 1663. Nizozemci si však v letech 1607 až 1612 zbudovali na Ternate vlastní pevnosti, které jim za pomoci jejich spojenců umožnily kontrolu nad celými Molukami. Na tom mohla jen málo změnit jedna flotila vystrojená Španěly na Filipínách a vedená guvernérem Juanem de Silvou. Silva dostal od portugalského místokrále v Goi příslib, že přes Malakku vyšle čtyři galeony na Filipíny. Když lodě nepřiplouvaly – nevěděl, že je Nizozemci ukořistili a zničili – vyplul v únoru 1616 oproti původnímu plánu se svou flotilou do Malakky. Tam onemocněl a v dubnu 1616 zemřel. Až na jednu pomocnou flotilu, již vyslal na Ternate, celý podnik zkrachoval.

Nizozemci se silou svého kapitálu dokázali prosadit i vůči Angličanům. I když Nizozemí nemělo vzhledem k situaci v Evropě zájem na konfliktu s Anglií, situace se přesto po roce 1617 vyhrtila, protože Angličané dodávali do oblasti zbraně a protože se Nizozemci zmocňovali jejich lodí. Anglická Východoindická společnost (EIC; *East India Company*), založená o dva roky dříve než VOC, vyslala hned v roce 1600 první lodě do jihovýchodní Asie pod velením Jamese Lancastera. Lancaster zamířil z Acehu podobně jako Nizozemci do Bantenu a odtud vyslal jednu loď se zbožím na Moluky, kde měla založit faktorii. Ze stejného důvodu zanechal také některé

Portrét Rijklofa van Goense (připisovaný Martinu Palinovi, 1680–1700). Van Goens byl v letech 1648 až 1654 několikrát vyslancem Nizozemské východoindické společnosti u mataramského sultanátu na Jávě, v letech 1659 a 1672 několikrát guvernérem Cejlonu a v letech 1678–1681 generálním guvernérem v Batávii.

ze svých mužů v Bantenu. Do roku 1611 vyplulo nejméně osm dalších anglických flotil.

Po ztrátě lodí Angličané zareagovali útoky na Banten a Batávii, ale generální guvernér Coen je v roce 1619 odrazil. Následovala nabídka spojenectví proti pyrenejským mocnostem, ale situace zklidnila jen nakrátko. Zatímco regionální představitelé VOC nebyli spolupráci příliš nakloněni, EIC zase nedokázala splnit své závazky ohledně nasazení lodí. Napětí se vyhroutilo v březnu 1623 na společné základně na Ambonu, kdy Nizozemci popravili deset Angličanů, devět Japonců a jednoho Portugalce pro pokus o podvrácení nizozemské moci. Začal právní spor, který zhoršil vztahy mezi oběma zeměmi; Nizozemci navíc blokovali Banten, aby zvýšili význam svého opěrného bodu v Batávii. Takzvaný ambonský masakr hrál roli ještě při vypuknutí první anglo-nizozemské války v roce 1652, stejně ve dvou následujících válkách (až do roku 1674).

Na Jávě Nizozemce ohrožovala také nejsilnější pozemní mocnost, mataramský sultanát, jenž se několikrát pokusil dobýt Batávii. VOC marně usilovala o diplomatické vyrovnání se sultánem Agungem. Situace se změnila až od roku 1646 za jeho nástupce Amangkurata I., ale ani tak nebyly vztahy ideální. V letech 1648 až 1654 cestoval pozdější generální guvernér Rijklof van Goens pětkrát k sultánovu dvoru. O těchto cestách podal zprávu *Heren Zeventien*, která anonymně vyšla v roce 1666. V první části líčí trasu ze Semarangu na mataramský dvůr, ve druhé dvůr a jeho administrativní strukturu a ve třetí, nejobširnější, pak zpravuje o prvním roce po Agungově smrti. Nacházíme zde postřehy, s nimiž se nikde jinde nesetkáme. Píše například o tom, že sultán vyjíždí na týden po své zemi, soudí a radí se s významnými muži své říše. Nezávisle na tom museli se tito mužové denně do devíti hodin dostavit ke dvoru, a pokud nebyli povoláni do paláce, směli odejít až po dvanácté hodině. Když sultán opouštěl dvůr kvůli vykonávání spravedlnosti, odebral se do jednoho ze svých letovisek, kde rozhodoval případy, jež mu přednášeli jeho hodnostáři – rovněž s povoláním svědků. Van Goens se zvláště zmiňuje o „úslužnosti“ místodržících (pangoranů) k vládci. Historická část dává také představu o sporu o trůn, bratrské závisti a dvorských intrikách.

O dvě desetiletí později hledala VOC potenciálního spojence proti mataramskému sultanátu a doufala, že jej našla v dnes takřka zapomenutém hinduistickém království Blambangan na východní Jávě. V roce 1687 odcestoval ze Surabaje kapitánporučík Jan Bervelt s Janem Fransenem a s vyslanci Blambanganu, aby navázali kontakt, ale dorazil ve chvíli, kdy starý vládce zemřel. Jeho syn chtěl zdůraznit otcův význam a nařídil hromadné upalování vdov, jednalo se o více než šest set děvчат a mladých žen. Bervelt ve své zprávě líčí hrůzy upalování, které nakonec nevydržel, a proto předčasně odcestoval. Jeho nevydaná zpráva přesto podává důležité postřehy o jednom pozdním hinduistickém království na Jávě.

Hledání Terry australis a průzkum Pacifiku

Jedna z nezodpovězených otázek při průzkumu jižní polokoule byla, zda se tam podle Aristotelových a Ptolemaiových úvah nachází větší pevninská masa, *Terra australis* („jižní země“) vyvažující pevninské masy severní polokoule. Na mapách ptolemaiovské tradice byl proto Indický oceán zakreslen jako vnitrozemské moře ohraničené na jihu velkým světadílem spojeným s Afrikou. S poznáváním Ameriky se na mapách světa tato masa rozšiřovala na západ. Po Magalhãesově objevení jhozápadního průjezdu se Ohňová země jevila být součástí jižního kontinentu, který byl označován jako *Magellanica*. Avšak nejpozději Le Maireova a Schoutenova plavba počátkem roku 1616 ukázala, že i Jižní Amerika má jižní cíp – Hoornský mys.

Terru australis hledali už dříve Španělé a Nizozemci z Tichého a Indického oceánu. V roce 1603 dostal Pedro Fernandes de Queirós za úkol prozkoumat další oblasti a zabrat je pro Španělsko. V prosinci 1605 vyplul z peruánského Callaa do Pacifiku a v květnu 1606 přistál u ostrova Espiritu Santo v Nových Hebridách, jež považoval za součást jižního kontinentu, a nazval jej *Austrialia del Espiritu Santo*. Queirós ostrov slavnostně zabral pro Španělsko. Když se vrátil do Mexika, poslal více než šedesát pět memorand králi Filipu III., aby jej přiměl k podpoře dalších průzkumných plaveb v Pacifiku.

Jeho memoranda se nedostala na veřejnost. Výjimkou je jeden text, který byl několikrát publikován a přeložen, v roce 1611 také do němčiny. V něm Queirós hovoří o „pozemském ráji“ (*Relation*, 2), kde je hojnost všeho, čeho k životu třeba, rovněž tak stříbra, zlata a perel, dále nabízí příznivé podmínky pro založení města a pro zásobování španělské Ameriky i mateřské země. Domorodci tam žili bez umění, beze zdí, zákonů, králů jako „prostincí pohané“ (tamtéž). Jak později doplňuje, usilují o to, aby „svůj život trávili v co nejmenší námaze, práci a nepohodlí“ (tamtéž, 6). Jde jim pouze o rozkoš a dobrý život, jsou to „vypasení“ a silní lidé dosahující

vysokého věku. Jeho euforické líčení krásy a úrodnosti objevené země i feminizovaná charakterizace jejích obyvatel ovlivňovaly vnímání Tichomoří až do 18. století.

Když Queirós vyplul ze Santa, jeho loď se pro špatné počasí oddělila od zbylých dvou. Druhé největší lodi velel Luis Váez de Torres. Když se mu nepodařilo Queiróse najít, otevřel jeho instrukce. Podle nich měl hledat zemi až ke 20. stupni jižní šířky a v případě neúspěchu se vrátit do Manily. Zamířil nejdříve na jih, poté se obrátil na západ a dorazil k jižnímu pobřeží Nové Guineje, podél něhož plul více než dva měsíce. Při přistáních zabíral zemi pro Filipa III., dostával se však také do střetu s místními obyvateli, které popisuje jako černé, tělnaté a neoděné, ozbrojené oštěpy, šípy a kamennými mlaty. V květnu 1607 doplul do Manily. Jeho zpráva byla znovuobjevena až při britské okupaci Manily v roce 1762, a proto ještě dlouho považovali Novou Guineu za severní cíp jižního světadílu, dokud první Cookova plavba nepotvrdila, že se jedná o ostrov. Úžina mezi Novou Guineou a Austrálií později dostala podle svého původního objevitele jméno Torresův průliv.

Ačkoli prvními, kdo dopluli k australským břehům, byli patrně portugalští mořeplavci, objevování a průzkum nového světadílu zahájili Nizozemci. První byl Willem Janszoon, jenž v roce 1603 vyplul z Nizozemí jako kapitán lodi *Duyfken* s flotilou Stevena van der Hagena. V listopadu 1605 dostal v Bantenu na Jávě za úkol blíže prozkoumat Novou Guineu. Zhruba na 20. stupni jižní šířky spatřil zemi, kterou zpočátku považoval za západní pobřeží Nové Guineje, a plul tak podél pobřežní linie australského Carpentarského zálivu. Vzhledem k tomu, že země se jevila jako málo úrodná a navíc byla obydlena jen lidmi, jež popisoval jako divoké a kruté, brzy se nedostávalo nutných potravin, takže se Janszoon musel vrátit. Když VOC určila novou trasu Indickým oceánem vedoucí od mysu Dobré naděje přímo k Sundskému průlivu, docházelo kvůli stále ještě nedokonalým přístrojům pro určování zeměpisné délky k omylům v navigaci, takže plavby končily u australského pobřeží. Tento případ je poprvé doložen u Dirka Hartoga, který v lednu 1615 vyplul

z Texelu na lodi *Eendracht*. Při vjezdu do dnešní Žraločí zátoky zanechal on a jeho muži na ostrově, jenž byl později pojmenován po něm, nápís na cínovém talíři, který udává příjezd a odjezd 25. a 27. října 1616 a uvádí nejvýznamnější členy posádky.

Zprávy o těchto plavbách jsou však často nejasné a neúplné, místy chybějí údaje o kapitánech nebo je lze vyvodit jediné nepřímě. Platí to pro výpravy v letech 1618–1623, rovněž pro průzkumnou plavbu lodi *Gulden Zeeperd* v roce 1627, jež plula 800 námořních mil podél jižního pobřeží Austrálie. Jejím kapitánem byl patrně Pieter Nuyts, ale jinak je o této plavbě známo málo. Další, tragický případ bylo ztroskotání lodi *Batavia* u souostroví Houtman Abrolhos v červnu 1629. Její kapitán François Pelsaert se na člunu dostal do Batávie a zbytek posádky zůstal na ostrůvcích, kde jeho zástupce nastolil krutovládu, která si vyžádala četné oběti. Zbytek trosečníků zachránila loď *Sardam*. V březnu 1636 vyplul Gerrit Tomaszoon Poel se dvěma loděmi z Ambonu přes Bandské ostrovy na oficiální průzkum Jižní země. Už krátce po odplutí došlo k incidentu s domorodci, při němž Poel a jeho intendant Norimberčan Andries Schiller přišli o život. Posádka pokračovala v plavbě, ale nakonec se vrátila na Bandské ostrovy bez jakéhokoli výsledku.

Mořeplavci pojmenováváním nově objevených zemí vzdávali čest nejen své vlasti, ale často i vysokým hodnostářům *Vereenigde Oostindische Compagnie*, jako například generálním guvernérům Pieteru de Carpentierovi nebo Antoniu van Diemenovi, kteří měli na těchto objevech částečný podíl. Zejména van Diemen inicioval četné průzkumné výpravy, z nichž dvě vedl Abel Tasman. Tasman už před rokem 1638 nasbíral první zkušenosti při plavbách na Jávě, v roce 1639 byl zástupcem velitele expedice do oblasti východně od Japonska, v letech 1641–1642 se zúčastnil expedicí do Palembangu, Kambodži a na Tchaj-wan. Van Diemen mu dal výslovně za úkol, aby obeplul zatím jen částečně prozkoumanou Jižní zemi, objevil nové země a našel novou, kratší trasu do Chile. Tasman proto nejdříve zamířil na Mauritius, který počátkem října 1642 opustil východním směrem ke 49. stupni jižní šířky. 24. listopadu

doplul k vysokému pobřeží, jež prozkoumával dál na východ. Ačkoli už část severního pobřeží Austrálie nesla od roku 1636 van Diemenovo jméno, nazval po něm i tento ostrov; později měl dostat jméno Tasmánie.

Tasman pokračoval na východ a 13. prosince doplul k Jižnímu ostrovu Nového Zélandu a pokračoval podél jeho pobřeží na sever, aniž zaznamenal Cookův průliv mezi Severním a Jižním ostrovem. Při pokusu o přistání došlo 19. prosince ke krvavému střetu s Maory, kteří jeden z člunů napadli ještě při plavbě k pobřeží a zabili čtyři námořníky, a proto se Tasman rozhodl plout dál. Počátkem roku 1643 doplul k severnímu cípu Nového Zélandu, byl však přesvědčen, že objevil část Jižní země, již – podle Le Maireových a Schoutenových objevů v roce 1616 – nazval „Země stavů“ (*Staaten Landt*). Podle pokynů pokračoval v plavbě na sever přes Hoornův ostrov a Přátelské ostrovy a poté se přes sever Nové Guineje v červnu 1643 vrátil do Batávie.

I poté ale zůstaly četné otázky nezodpovězeny, například jak souvisí Nová Guinea s objevy na západě Austrálie. Van Diemen proto už koncem ledna 1644 vyslal Tasmana na další cestu, aby pobřeží toho, co nazývali Novým Holandskem, prozkoumal až ke Carpentarskému zálivu a k možnému průlivu na jih. Tasman se po prozkoumání zálivu vrátil koncem roku 1644 do Batávie, aniž pro Nizozemce objevil Torresův průliv. Další objevné plavby se nekonaly, protože van Diemen mezitím zemřel a jeho nástupce neměl na podnikání bez konkrétních zisků zájem. Kde to jen šlo, Tasman podával informace o zemi, obyvatelích, flóře a fauně. Příkladem je ilustrací doplněný popis Maorů před incidentem v prosinci 1642. Tasman se nejdříve zmiňuje o dorozumívacích potížích, poté domorodce popisuje. Podle jeho zprávy byli normálního vzrůstu, ale statní, hnědé až žluté barvy pleti, černé vlasy měli jako Japonci – jen hustější – svázané do uzlu, do půli těla chodili nazí. Podobně střízlivé jsou i údaje o krajině a o průběhu pobřeží. Tasman byl bezpochyby už moderní objevitel vyznačující se přesnými záznamy i korektními a informativními postřehy.

James Cook a magie Jižního moře

Po Tasmanových plavbách průzkum Tichého oceánu, který Balboa v roce 1513 euforicky zabral pro Španělsko, na nějaký čas ustal. Plavby mezi Amerikou a Molukami přinesly nové poznatky o jednotlivých souostrovích a byl prozkoumán západ Austrálie, části novozélandského pobřeží a Nové Guineje, rovněž jednotlivé, nepřesně určené ostrovy a souostroví, jež částečně upadly v zapomnění a později byly znovu objeveny. Navíc se nevědělo, zda některé z nich nepředstavují části onoho dosud neobjeveného jižního světadílu. Někteří objevitelé považovali i vzdálené sopky za známku kontinentu. Mořské úžiny ne vždy rozpoznávali jako úžiny nebo se domnívali, že se jedná o zálivy. Hlavní problém představovaly stále ještě nedostatečné metody určování zeměpisné délky. Zásadní průlom se podařil až Jamesi Cookovi na sklonku 18. století.

Anglické výpravy se většinou orientovaly na španělské opěrné body a državy v Americe. Tak například John Narborough měl v letech 1669 až 1671 prozkoumat jih Ameriky. Nejvýznamnějším výsledkem jeho plavby bylo první přesné zmapování Magalhãesova průlivu a důkaz, že větry ho umožňují proplout oběma směry. Zhruba ve stejné době začala kariéra anglického mořeplavce Williama Dampiera, který jako první třikrát obeplul svět. Dampier strávil velkou část aktivního života jako korzár v Karibiku a při pobřeží Latinské Ameriky. Později plul k Filipínám, Molukám, k západnímu pobřeží Austrálie a do Bengálska. Do Anglie se vrátil zchudlý, ale v roce 1697 dosáhl zásadního úspěchu dílem *A New Voyage Round the World*, založeným na jeho poznámkách a zkušenostech. Za pozorování přírody se mu dostalo velkého uznání i od vědci Královské společnosti.

Kniha měla takový úspěch, že ho britská Admiralita pověřila naplánováním výzkumné plavby. Dampier se rozhodl, že bude pokračovat v hledání *Terry australis*, a Admiralita mu přidělila loď *Roebuck* s padesátičlennou posádkou. Tato první vědecká expedice Royal Navy, rovněž s úkolem sbírat vzorky, započala v lednu 1699.

Dampier zamířil z Brazílie přímo k Novému Holandsku a na jeho západní pobřeží doplul v srpnu 1699. Odtud pokračoval kolem Timoru a severního pobřeží Nové Guineje. Východně od ní objevil velký ostrov, který nazval Nová Británie. Mezitím byl *Roebuck* v tak špatném stavu, že plánovaná plavba k východnímu pobřeží Austrálie už nepřipadala v úvahu. Přes Batávii, mys Dobré naděje a Svatou Helenu doplul ještě k Ascensionu, kde se definitivně potopil. Dampiera a jeho muže zachránila jedna loď Royal Navy a přes Barbados se v srpnu 1701 vrátili do Londýna. Zbylé vzorky rostlin, jež nasbíral, předal Královské společnosti a své zeměpisné popisy, mimo jiné pobřeží Nového Holandska, a precizní kresby ptáků, ryb, květů a listů vydal roku 1703 v díle *A Voyage to New Holland, Etc. in the Year 1699*.

Poté se Dampier navrátil k pirátství a průzkum Pacifiku se dočasně zastavil. Během britsko-španělské války v letech 1740–1743 obeplula tragicko-heroická výprava komodora George Ansona svět, prozkoumala Pacifik a ukořistila jednu manilskou galeonu. Oficiální zpráva o této výpravě se těšila velkému zájmu a rovněž tvoří závěr sbírky cestopisů o Pacifiku, kterou vydal v Paříži roku 1756 encyklopedista Charles de Brosses (*Histoire des navigations aux terres australes*). Po plavbě Johna Byrona (1764), jež se vrátila bez valných výsledků, přinesla nové poznatky výprava Samuela Wallise a Philipa Cartereta (1766). Když propluli Magalhãesovým průlivem, rozdělili se a dali se každý jinou cestou. Carteret se rozhodl pro výrazně jižnější trasu, která ho vedla oblastí stále ještě hypotetického předpokládaného jižního světadílu a ke znovuobjevení Šalomounových ostrovů, zatímco Wallis plul sice známými trasami, zato však v roce 1767 přistál jako první Evropan na Tahiti. Tím a ještě více po přistání francouzské expedice vedené Louisem-Antoinem de Bougainville v následujícím roce se Jižní moře stalo v evropském povědomí pozemským rájem (s Tahiti jako „novou Kythérou“, jak je nazval Bougainville), do něhož nyní pronikali evropští cestovatelé.

Vrcholem vědeckých objevů v Pacifiku jsou zcela nesporně tři krátce po sobě následující plavby Jamese Cooka, které poprvé

Portrét Jamese Cooka před jeho poslední plavbou (Nathaniel Dance, 1776).

umožnily moderní představu o světě a vyplnily četné mezery po portugalských, nizozemských, britských a francouzských objevitelích. Cook začal svou kariéru za britsko-francouzské války v Kanadě a v letech 1763 až 1767 mapoval Newfoundland, poté ho roku 1768 britská Admiralita pověřila výzkumnou plavbou do Pacifiku, jež měla sloužit přesnému pozorování geografických poměrů, flóry a fauny. Jeho loď *Endeavour*, solidně stavěná a zvláště vhodná pro delší plavby, byla vybavena všemožnými novinkami, například destilačním přístrojem pro výrobu pitné vody, ale i prostředky proti kurdějím.

Cook zamířil za astronomickými pozorováními nejdříve na Tahiti a odtud znovu hledal onen velký jižní kontinent. Když na 40. stupni jižní šířky stále ještě nenacházel zemi a ani vlny nenasvědčovaly blízké, velké pevnině, plul na západ, aby důkladně prozkoumal a zmapoval Nový Zéland a dosud neznámé východní pobřeží Nového Holandska. U obou ostrovů Nového Zélandu se

Lodě „Resolution“ a „Endeavour“ v zálivu ostrova Huahine (Společenské ostrovy, Polynésie) za Cookovy třetí plavby v letech 1777–1779. Kvaš Johna Clevelyho, květen 1787.

mu podařilo dokázat, že nejsou součástí hledaného světadílu, a když proplul Torresovým průlivem, ukázalo se i to, že Nové Holandsko a Nová Guinea nejsou spolu spojeny. Když se v roce 1771 vrátil, zdolal bez jediné oběti kurdějí a s jedinou lodí asi pět tisíc kilometrů pobřeží a zmapoval je. Plul s ním také botanik a přírodovědec Joseph Banks, který si dělal vlastní zápisky o plavbě. Ty pak byly spolu s Cookovými deníky předány Johnu Hawkesworthovi, jenž v roce 1773 předložil třísvazkový přehled o plavbách v Pacifiku od Byronovy výpravy. V něm ke Cookovu hněvu provedl bez jakýchkoli mořeplaveckých znalostí změny, vložil své myšlenky a přikládal Banksově zprávě až příliš velký význam, a proto Cook napříště vzal vydávání výsledků svých cest do vlastních rukou.

V roce 1772 vyplul znovu s cílem hledat předpokládaný jižní světadíl, tentokrát vybaven chronometrem umožňujícím na svou

dobu výjimečně přesné stanovení zeměpisné délky. Na této opět zhruba tříleté cestě se dostal tak daleko na jih jako žádný jiný Evropan před ním, až na 71. stupeň jižní šířky, kde ho zastavil pás plovoucích ledových ker kolem Antarktidy. Tím bylo jisté, že ona dlouho hledaná *Terra australis* není v žádném případě úrodný, bohatý světadíl, o kterém všichni snili, nýbrž „země, již příroda odsoudila k tomu, aby nikdy nepocítila teplo slunečního paprsku, a která je navždy pohřbena pod věčným ledem a sněhem“. (Beaglehole, *Journals... 1772–1775*, str. 638) Kromě Nového Zélandu a Tahiti navštívila tato výprava Velikonoční ostrovy, Markézy, Novou Kaledonii, Nové Hebridy a Jižní Georgii, vždy s přesným určením polohy a vzdáleností. Poté Cook považoval průzkum jižního Pacifiku prakticky za ukončený.

Materiál z Cookovy druhé plavby byl ještě obsáhlejší než z první. Krajiny působivě zachytil malíř William Hodges a kromě Cookova lodního deníku vyšly v letech 1777–1778 rovněž zprávy dvou Němců, přírodovědce Johanna Reinholda Forstera a jeho syna Georga. Johann Reinhold Forster, jenž se v roce 1766 přestěhoval s rodinou z Pruska do Londýna, dostal za úkol vědecky provázet druhou Cookovu plavbu a trval na tom, že s sebou vezme syna. Nejdříve vyšla v roce 1777 dvousvazková zpráva Georga Forstera pro širokou veřejnost, *A Voyage round the World*, a to krátce před Cookovým lodním deníkem. Roku 1778 následovalo obsírnější dílo otcovo pod titulem *Observations Made During a Voyage Round the World*. Tato díla přinesla otcovi i synovi úspěch v akademických kruzích, díky kterému se Georg Forster seznámil mimo jiné s Alexanderem von Humboldtem.

Vzhledem k tomu, že jižní Pacifik byl prozkoumán, vedla Cookova třetí plavba do severního Pacifiku, aby vyjasnila starou otázku severozápadního průjezdu. Od 60. let 18. století španělští objevitelé zvolna postupovali podél západního pobřeží Ameriky na sever a ruští zas už předtím pronikali ze Sibíře na východ, aniž výsledky těchto průzkumů vešly ve známost. Cook opět doplul dál na sever než ostatní Evropané před ním, asi až na 70. stupeň severní šířky.

Zakreslil a zmapoval jižní pobřeží Britské Kolumbie a Aljašky až k Beringovu moři, jímž plul, dokud ho nezastavil led. Tato plavba ostatně začala opět v jižním Pacifiku a Cook cestou z Nového Holandska na sever objevil v roce 1778 Havaj. Na ni se z Beringova moře vrátil a to se mu stalo osudným. Na ostrově se v únoru 1779 dostal do konfliktu s domorodci a přišel o život. Jako žádný jiný objevitel před ním odhalil na třech plavbách reálný obraz Pacifiku, ve kterém už nebylo místa pro nějakou *Terru australis*.

ČASOVÁ TABULKA

1234/35–1237	Bratr Julianus	Střední Asie, „Magna Hungaria“
1245–1247	Jan de Plano Carpini	Střední Asie, Mongolové
1248–1249	David, Markus	ze Střední Asie do Evropy
1253–1255	Vilém z Rubruku	Střední Asie, Karakorum
1260–1269	Niccolò a Maffeo Polovi	Střední Asie, Buchara, Mongolové
1271–1291/95	Marco, Niccolò a Maffeo Polovi	Střední Asie, poušť Gobi, Chánbalik (Peking)
1287–1288	Rabban bar Sauma	z Číny a z Persie do Evropy
1289–po 1306	Jan z Montecorvina	Persie, Malabarské pobřeží, Chánbalik
1291 a násl.	Ugolino a Vadino Vivaldiov	západní pobřeží Maroka
1314/18–1330	Odorik z Pordenone	Indie, jižní Čína, Chánbalik
před 1321 – po 1330	Jordan Katalánský	Thána u Bombaje, Gudžarát, Malabarské pobřeží
1332/34–1336?	Vilém z Boldensele	Sýrie, Palestina, Egypt
1336	Lancelotto Malocello	Lanzarote, Fuerteventura
1336–1341	Ludolf ze Sudheimu	Egypt, Palestina
1338–1353	Jan z Marignoly	Střední Asie, Chánbalik, Malabarské pobřeží
1341	Niccoloso da Recco	Kanárské ostrovy
1346 a násl.	Jaume Ferrer	západní pobřeží severní Afriky
1396–1427	Hans Schiltberger	Střední Asie, Irák

1402–1403	Jean de Béthencourt, Gadifer de La Salle	Kanárské ostrovy
1403–1405	Ruy González de Clavijo	Trapezunt, Samarkand, Tabríz
asi 1414–1439	Niccolò de' Conti	Damašek, Irák, Indie, jihovýchodní Asie
1434	Gil Eanes	mys Bojador, Mauritanie
1455–1456	Antoniotto Usodimare, Alvise Cadamosto	Senegal, řeka Gambie
1466/68–72/74	Afanasij Nikitin	Persie, Dakšinská plošina, Maskat
1472	Fernão do Pó	Bioko
1482–1486	Diogo Cão	Kongo, Angola, jihozápadní Afrika
1487–1488	Bartolomeu Dias	jižní Afrika, mys Dobré naděje
1489 a násl.	Pêro da Covilhã	Káhira, Aden, Malabarské pobřeží, Sofala, Etiopie
1492–1506	Kryštof Kolumbus	Karibik, Hispaniola, severní pobřeží Jižní Ameriky
1496–1498	Arnold von Harff	Egypt, Palestina, Sýrie, Istanbul
1497–1525	Vasco da Gama	východní Afrika, Kalikut a Malabarské pobřeží
asi 1497–1504	Amerigo Vespucci	Karibik, východní pobřeží Jižní Ameriky až po Rio
1497–1498	Giovanni Caboto	Newfoundland, Severní Amerika
1499 a násl.	Alonso de Ojeda	Karibik, severní pobřeží Jižní Ameriky
1500 a násl.	Gaspar Corte-Real	Severní Amerika
1500–1501	Pedro Álvares Cabral	Brazílie, východní Afrika, Malabarské pobřeží
1500 a násl.	Duarte Barbosa	východní Afrika, Malabarské pobřeží
1501–1502	João da Nova	východní Afrika, Malabarské pobřeží

1502–1508	Ludovico de Varthema	Arábie, Mekka, Malabarské pobřeží
1504–1505	Lopo Soares de Albergaria	východní Afrika, Malabarské pobřeží
1505–1510	Francisco de Almeida	východní Afrika, Malabarské pobřeží, Gudžarát
1505–1506	Balthasar Sprenger	Afrika, Malabarské pobřeží
1506–1515	Afonso de Albuquerque	jižní Indie, Hormuz, Goa, Malakka
1508–1513	Juan Ponce de León	Portoriko, Florida
1510–1517	Vasco Núñez de Balboa	Panama, Pacifik
1511–ca. 1524	Tomé Pires	Malabarské pobřeží, Malakka, Čína
1511–1512	António de Abreu, Francisco Serrão	Malakka, Bandské ostrovy, Ambon
1517	Francisco Hernández de Córdoba	Yucatán
1519–asi 1522	Hernán Cortés	Mexiko
1519–1521	Fernão Magalhães	Jižní Amerika, Pacifik, Filipíny
1519–1521	Antonio Pigafetta	obeplutí světa, s Magalhãesem
1523–1524	Pedro de Alvarado	Guatemala, San Salvador
1524–asi 1533	Francisco Pizarro, Diego de Almagro	Panama, západní pobřeží Jižní Ameriky, Peru
1524, 1528	Giovanni da Verrazzano	východní pobřeží Severní Ameriky, Florida, Karibik
1525–1526	García Jofre de Loáisa, Juan Sebastián Elcano	Jižní Amerika, Pacifik, Moluky
1525	Estêvão Gomes	východní pobřeží Severní Ameriky
1527	John Rut	polární led, východní pobřeží Severní Ameriky
1527–1529	Álvaro de Saavedra	Moluky, Nová Guinea

1534–1542	Jacques Cartier	Newfoundland, záliv Svatého Vavřince, řeka Svatého Vavřince
1535–1554	Pedro Cieza de León	Kolumbie, Peru
1537–1539	Nikolaus Federmann	Venezuela, Kolumbie
1537–1558	Fernão Mendes Pinto	Indie, Čína, Japonsko, jihovýchodní Asie
1542–1546	Ruy López de Villalobos	Filipíny, Moluky
1548–1555	Hans Staden	Brazílie, oblast La Platy
1553–1554	Hugh Willoughby	Nová země
1564–1565	Miguel Lopéz de Legazpi	Filipíny
1564–1565	Andrés de Urdaneta	Filipíny, Mexiko
1573–1603	Alessandro Valignano	Indie, Macao, Japonsko
1573–1610	Michele Ruggieri, Matteo Ricci	jižní Čína, Peking
1576–1578	Martin Frobisher	Grónsko, Frobisherův záliv
1577–1580	Francis Drake	Jižní Amerika, Pacifik, Moluky, Jáva
1580	Arthur Pet, Charles Jackman	Nová země
1583–	Jan Huygen van Linschoten	Goa, jižní Indie
1583–1591	Ralph Fitch	Goa, mughalská říše, Pegu, Malakka, jižní Indie
1584–1585	Olivier Brunel	Nová země
1584–1586	Philip Amadas, Arthur Barlowe, Richard Grenville	Karolína
1585–1587	John Davis	Baffinův ostrov, Labrador
1586–1588	Thomas Cavendish	Jižní Amerika, Kalifornie, Moluky

1594–1597	Willem Barents	Nová země, Karské moře, Špicberky
1595–1599	Cornelis de Houtman	Jáva, Bali, Aceh (severní Sumatra)
1598–1601	Olivier van Noort	Jižní Amerika, Pacifik, Filipíny, Jáva
1600–1601	James Lancaster	Aceh, Banten na Jávě
1602	George Weymouth	Hudsonův průliv
1603–1635	Samuel Champlain	řeka Svatého Vavřince, Nové Skotsko, Kanada
1605–1606	Pedro Fernandes de Queirós	jižní Pacifik, Nové Hebridy
1605–1607	Luis Váez de Torres	jižní Pacifik, Torresův průliv, Nová Guinea
1605	Willem Janszoon	Jáva, severozápadní pobřeží Austrálie
1607–1611	Henry Hudson	Severní ledový oceán, řeka Hudson, Hudsonův záliv
1614–1617	Joris van Spilbergen	Jižní Amerika, Pacifik, Moluky, Jáva
1615–1617	Willem Corneliszoon Schouten, Jacques Le Maire	Jižní Amerika, Hoornský mys, Pacifik
1615–1616	Dirk Hartog	západní Austrálie
1615–1616	Richard Steele, John Crowther	mughalská říše, Persie
1618–1621	Ove Giedde	Koromandelské pobřeží
ca. 1620	Jamada Nagamasa	z Japonska do Thajska
1639–1644	Abel Tasman	Japonsko, Austrálie, Tasmánie, Nový Zéland
1640–1666	Jean-Baptiste Tavernier	mughalská říše, Goa, Persie, Jáva
1648	Semjon Děžňov	východní Sibiř, Čukotka
1648–1654	Rijklof van Goens	Mataram (Jáva)

1655–1657	Johan Nieuhof	Kanton, Peking
1659–1667	François Bernier	mughalská říše, Kašmír, Bengálsko
1669–1671	John Narborough	Magalhãesův průliv, Jižní Amerika
1683–1693	Engelbert Kaempfer	Persie, Indie, Dedžima (Japonsko)
1687	Jan Bervelt	Blambangan (východní Jáva)
1699–1701	William Dampier	Brazílie, Austrálie, Timor, Nová Guinea
1725–1741	Vitus Bering	Kamčatka, Aljaška
1735–1741	Charles Marie de La Condamine	Panama, Ekvádor, Amazonie
1740–1743	George Anson	Pacifik, Filipíny
1766	Samuel Wallis, Philip Carteret	Pacifik, Šalomounovy ostrovy, Tahiti
1768–1779	James Cook	Pacifik, Tahiti, Nový Zéland, Havaj, Aljaška
1799–1804	Alexander von Humboldt	Venezuela, Amazonie, Kuba, Andy, Mexiko

REJSTŘÍK MÍST A OSOB

Rejstřík obsahuje jména osob, míst a ostrovů, jiná zeměpisná jména nebyla zahrnuta.

- Abano, Benvenuto d' 71
 Abreu, António de 115, 185
 Acapulco 110, 118, 172
 Aceh 116, 120, 121, 187
 Adam Brémský 81
 Aden 39, 58, 61, 77, 184
 Afonso, Martim 63
 Ágra 148–150
 Aguilar, Jerónimo 91
 Agung, mataramský sultán 123
 Ajutthaja 142
 Akbar Veliký, velký mughal 148
 Akkon 19, 20, 22, 31, 44
 Albert z Cách 12
 Albuquerque, Afonso da 73, 76, 77, 115, 147, 185
 Albuquerque, Francisco da 73, 78
 Alcáçovas 49, 56, 58
 Aleppo 30, 35
 Alexandr VI., papež 58
 Alexandrie 18–20, 23, 38, 42
 Alfinger, Ambrosius 165, 166
 Alfons IV., portugalský král 45, 50
 Alfons V. Africký, portugalský král 55
 Alfons IX. Moudrý, kastilský král 46
 Almagro, Diego de 93–95, 185
 Almalyk 25
 Almeida, Francisco de 39, 73, 76, 77, 101, 185
 Almeida, Lourenço de 76
 Alor 107, 108
 Alvarado, Pedro de 92, 185
 Álvares, Gonçalo 62
 Alžběta I., anglická královna 109
 Amadas, Philip 160, 186
 Amangkurat I., mataramský sultán 123
 Ambon 115, 117, 121, 122, 126, 185
 Amsterdam 120, 154
 Amsterdam (ostrov) 108
 Andagoya, Pascual de 93
 Andžiró 143
 Anfussis, Tomasso de 23
 Angediva 68, 69, 73
 Ankara 36
 Anson, George 129, 188
 Anticosti 158
 Antily 87, 88, 100
 Arenda, Juan de 102
 Arguin 52, 54
 Argun, ilchán 23
 Archangelsk 153, 155
 Aristotelés 124
 Arnold z Kolína 33
 Ascelin z Cremony 27

- Ascension 129
 Atahualpa, inka 93, 94
 Augsburg 140
 Augustin sv. 41, 83
 Aurangzéb 150, 152
 Avača (Beringův ostrov) 156
 Aveiro, João Afonso de 58
 Avignon 34, 35, 46
 Azambuja, Diogo de 56
 Azory 49, 51, 56, 58, 69

 Bacan 107, 115
 Bacon, Roger 31
 Badajoz 116
 Baffin, William 164
 Baffinův ostrov 81, 162, 163, 186
 Bagdád 38
 Bahamy 85, 86
 Bajanulláh, ternatský sultán 115
 Bajdžu 27, 30
 Bajezid I., osmanský sultán 36
 Balboa, Vasco Núñez de 90, 93,
 101, 128, 185
 Bali 115, 120, 187
 Bandské ostrovy 39, 101, 115, 126,
 185
 Banks, Joseph 131
 Banten 149, 150, 187
 Barbados 129
 Barbosa, Diogo 78, 102
 Barbosa, Duarte (I.) 78–80, 178
 Barbosa, Duarte (II.) 78, 104, 106
 Barbosa, Gonçalo Gil 72, 78
 Barcelona 84, 87
 Barents, Willem 154, 187
 Barlowe, Arthur 160, 186
 Basra 23
 Batávie (Jayakarta, Jakarta) 112,
 121–123, 126, 127, 129, 140, 150
 Batimansa, západoafr. panovník 54

 Bautista Ribera, Juan 138
 Behaim, Martin 56
 Belalcázar, Sebastián de 93
 Benátky 18, 21–23, 25, 31, 53, 71
 Benedikt XII., papež 35
 Benguela 56
 Bering, Vitus 155, 156, 180, 188
 Bernier, François 150–152
 Bervelt, Jan 123
 Béthencourt, Jean de 44, 48, 178,
 184
 Béthencourt, Mathieu de 48, 49
 Bianco, Andrea 64
 Bidžapur 148
 Bobadilla, Francisco de 88, 89
 Boccaccio 46
 Bogotá 172
 Bologna 38
 Bombaj 34, 183
 Bonaparte, Josef 175
 Bonpland, Aimé 169, 172
 Bontier, Pierre 48
 Borneo 38, 80, 107, 111
 Bougainville, Louis-Antoine de 129
 Bracciolini, Poggio 37, 176
 Braquemont, Robert de 48
 Bristol 82, 96
 Brito, António de 116
 Brito, Jorge de 116
 Brosses, Charles de 129
 Brûlé, Étienne 164
 Brunel, Olivier 153
 Buda 43
 Budomel, západoafr. panovník 54
 Buchara 31, 183
 Burgkmair, Hans st. 77
 Button, Thomas 164
 Bylot, Richard 164
 Byron, John 129, 131

- Caboto, Giovanni 96, 97, 157, 179, 184
 Caboto, Sebastiano 97, 152
 Cabral, Pedro Álvares 68–72, 78
 Cadamosto, Alvise 53, 54
 Cádiz 37, 87
 Cajamarca 93
 Canterbury 17
 Cão, Diogo 56, 61
 Cari 173
 Carignano Giovanni da 42
 Caron, François 150
 Carpentier, Pieter de 126
 Cartagena 172
 Cartagena, Juan de 102, 103
 Carteret, Philip 129, 188
 Cartier, Jacques 158–160, 164, 178, 186
 Carvalho, João 107
 Casas, Bartolomé de las 83, 85, 87, 88
 Cavendish, Thomas 110, 186
 Cebu 106, 107, 118
 Cejlon (Šrí Lanka) 39, 61, 76, 78, 80, 122, 149
 Ceuta 42, 50, 51
 Cieza de León, Pedro 167, 168
 Clark, William 165
 Coca, Antonio de 103
 Coelho, Duarte 138
 Coelho, Gonçalo 95, 101
 Coelho, Nicolau 62, 69, 73
 Coen, Jan Pieterszoon 122
 Conti, Niccolò de' 37, 38, 176, 184
 Cook, James 125, 127–135, 156, 176, 179, 180, 188
 Cornarová, Kateřina 22
 Coro 165
 Corte-Real, Gaspar 95, 96, 157, 184
 Corte-Real, Miguel 96, 157
 Cortés, Hernán 91–93, 116, 165, 185
 Cosa, Juan de la 89
 Coutinho, Fernando do 76
 Covilhã, Pêro da 58, 65, 184
 Cresques, Abraham 42, 198
 Cresques, Jehuda 42, 198
 Crowther, John 149, 187
 Cuauhtémoc, aztécký vládce 92
 Cumaná 169
 Cunha, Tristão da 73
 Cuzco 94
 Čao-čching 139, 140
 Čeljuskin, Semjon Ivanovič 156
 Čeng Che 61, 62, 176
 Čeng-te, čínský císař 137
 Čchüan-čou 33, 34
 Čingischán 27
 Damašek 38, 184
 Dampier, William 128, 129, 180
 Darién 90
 David, křesťan 30
 Dávila, Pedrarias 90
 Davis, John 163, 186
 Dedžima 145, 146, 188
 Delft 120
 Descovedo, Rodrigo 85
 Děžňov, Semjon Ivanovič 155, 156, 187
 Dias, Bartolomeu 58, 61–63, 69, 70, 184
 Dias, Diogo 67, 68
 Diemen, Antonio van 126, 127
 Dillí 24, 149, 150
 Díu 39, 76, 78, 101, 148
 Dominika 87
 Donnacona 158–160
 Doria, Jacopo 43

- Doria, Joan 46
 Doria, Thedisio 43
 Drake, Francis 109–112, 161, 177, 186
 Drake, Francis (synovec) 177
 Dryander, Johannes 167
 Dulcert, Angelino 46

 Eanes de Zurara, Gomes 52
 Eanes, Gil 52
 Edo 146
 Eduard I., anglický král 23
 Eduard I., portugalský král 51, 53, 59
 El Hierro 48
 Elcano (del Cano), Juan Sebastián 103, 107, 108, 116, 176, 185
 Enkhuizen 120
 Estete, Miguel 94
 Euboia (Negroponte) 21
 Evžen IV., papež 37, 53

 Fabri, Felix 20
 Faleiro, Ruy 101, 102, 116
 Famagusta 22
 Fatéhpur 148
 Federmann, Nikolaus 166
 Ferdinand I., portugalský král 47
 Ferdinand II. Katolický, aragonský král 84, 86, 90
 Ferrer, Jaume 44, 178, 183, 198
 Filip II. Moudrý, španělský král 117, 140
 Filip III., španělský a portugalský král 124, 125
 Filip IV. Sličný, francouzský král 23
 Filipíny 59, 78, 80, 105, 109–112, 117, 118, 121, 128, 175, 185–188
 Fitch, Ralph 148, 149
 Flavius Josephus 12
 Fletcher, Francis 110, 177

 Florencie 42
 Fókaia 22
 Fonseca, Vicente da 119
 Forster, Georg 134, 169
 Forster, Johann Reinhold 134
 Fox, Luke 164
 Framqua, Lancelotto (Lanzarote) da 47
 Fransen, Jan 123
 František I., francouzský král 96, 157, 158, 160
 František Xaverský 138, 143, 144
 Frobisher, Martin 162, 163, 178, 179, 186
 Fuerteventura 44, 45, 48, 183
 Funk 158

 Galvão, António 117
 Gama, Estevão da 71
 Gama, Gaspar da 69
 Gama, Paulo da 62, 65
 Gama, Vasco da 62–69, 71–73, 77, 81, 88, 115, 177, 178, 184
 Gambie 43, 53, 54, 56, 184
 Gandikota 151
 Gaza 19
 Geoffrey z Langley 23
 Giedde, Ove 149, 187
 Gilbert, Humphrey 161, 162
 Gilolo (Halmahera) 107, 116, 117
 Giuzulfis, Buscarel de 23, 25
 Goa 76–78, 119, 147, 148, 185–187
 Goens, Rijklof van 122, 123, 187
 Gólkonda 38, 148, 150, 151
 Gomera 47, 49, 85
 Gomes, Estêvão 104, 157, 185
 Gomes, Fernão 55
 Gomez de Espinosa, Gonzalo 107
 Gonçalves Baldaia, Afonso 52
 Gonçalves, Antão 52

- González de Clavijo, Ruy 36, 184
 Goyer, Pieter de 140
 Gran Canaria 44–46, 49
 Grenville, Richard 161, 186
 Griego, Juan 110
 Grijalva, Hernando de 117
 Grijalva, Juan de 91
 Grip, Carsten 82
 Grónsko 81, 82, 96, 162, 186
 Guadeloupe 87
 Guam 105
 Guanahaní 85
 Guillaume Adam 24
 Gүjүk, velký chán 27, 30
 Guy z Lusignan, jeruzalémský král 22
 Guzmán, Enrique de, vévoda z Mediny Sidonie 84
 Guzmán, Enrique Pérez de, hrabě z Niebly 47, 49
 Gvozděv, Michail 156
- Hagen, Steven van der 125
 Harff, Arnold von 20, 184
 Hariot, Thomas 161
 Haro, Christoph de 102
 Hartog, Dirk 125, 187
 Havaj 135, 188
 Havana 90
 Hawkesworth, John 131, 177
 Heemskerck, Jacob van 154
 Hernández de Córdoba, Francisco 90, 185
 Hispaniola 84, 86–90, 161, 166, 184
 Hodges, William 134
 Hohermuth von Speyer, Georg 166
 Homonhon 105
 Hoorn 120
 Hoornský mys 112, 124, 187
 Hore, Richard 158
- Hormuz 35, 38, 39, 58, 76, 77, 148, 149, 185
 Houtman, Cornelis de 119, 120
 Houtman, Frederick de 120
 Howard, Charles 109
 Hudson, Henry 154, 163, 164, 179, 187
 Hülegü, chán 23
 Humboldt, Alexander von 134, 169–175, 180, 188
 Husajn al-Kurdí, Amir 76
 Hutten, Philipp von 165, 166
- Champlain, Samuel 164, 178, 187
 Chánbalik 31, 33–35, 183
 Chancellor, Richard 152
 Chaul 38, 76, 148
 Chios 22, 82
- Ibn Battúta 42
 Ibn Džubajr 42
 Ibn Mádžid, Ahmad 24
 Ibráhím, emír Kilwy 71
 Inocenc IV., papež 26, 27
 Inocenc VI., papež 35
 Irsko 82, 96
 Ísá Kelemeči 23
 Isabela I. Kastilská (Katolická), kastilská královna 84, 86
- Jackman, Charles 153, 186
 Jacques de Vitry 12
 Jaffa 18
 Jakub II., kyperský král 22
 Jakub III. Mallorský 46
 Jakutsk 155, 156
 Jamajka 88
 James, Thomas 164
 Jamestown 161
 Jan I., portugalský král 47, 51

- Jan II., portugalský král 51, 55, 56,
58, 59, 61, 79, 83
- Jan III. Zbožný, portugalský král
116, 138
- Jan Mayen 163
- Jan z Marignoly 35, 183
- Jan z Montecorvina 33, 34, 183
- Jan, sultánský arcibiskup 35
- Jang-čou 25
- Janov 21–25, 43, 47
- Janszoon, Willem 125, 187
- Jaques, Cristóvão 101
- Jáva 38, 39, 61, 78–80, 110–112,
115, 120, 122, 123, 125, 126, 143,
186–188
- Jefferson, Thomas 172
- Jeruzalém 12, 18–21, 26, 38, 41
- Jiménez de Quesada, Gonzalo 166
- Jindřich III. Kastilský, kastilský král
47, 48
- Jindřich IV. Navarrský, francouzský
král 164
- Jindřich Mořeplavec 49–55
- Jindřich VII., anglický král 96
- Jindřich VIII., anglický král 158
- Jižní Georgie 134
- Jordan Katalánský (Jordanus
Catalanus) 24, 34, 35, 183
- Julianus 26
- Kaffa (Feodosija) 22, 25
- Kagošima 143
- Káhira 12, 20, 38, 58
- Kalikut (Kóžikkót) 39, 62, 65–68,
70–72, 147, 184
- Kalixt III., papež 55
- Kaempfer, Engelbert 145–147, 178,
180, 188
- Kanárské ostrovy 44–49, 52, 53, 56,
58, 85, 183, 184, 198
- Kannúr 39, 68, 70, 72, 78, 79, 104
- Kanton 137–139, 141, 188
- Kapverdy 25, 56, 59, 62, 63, 102,
108
- Karakorum 30, 183
- Karel I./V., španělský král, císař římský
91, 93, 102, 109, 116
- Karel IV., král a císař Svaté říše římské
35
- Karel VI. Šílený, francouzský král 48
- Karolíny 110
- Kartágo 41
- Keizer, Jacob de 140
- Keš (Šachrizabz) 37
- Kilwa 63, 70, 71, 73
- Kircher, Athanasius 141
- Kjúšú 143
- Klement IV., papež 41
- Klement V., papež 33
- Klement VI., papež 46, 47
- Kněz Jan 12, 34, 43, 50, 53, 55, 58
- Kóčín 39, 70, 72, 73, 77, 78, 116,
149
- Kodaň 149
- Kolumbus, Bartolomé 88, 89
- Kolumbus, Diego (I) 88, 89
- Kolumbus, Diego (II) 89
- Kolumbus, Kryštof 49, 58, 59,
81–89, 97, 100, 115, 176, 178,
179, 184
- Kolumbus, Luis 89
- Kongsbakke, Eskild Andersen 150
- Konstantinopol 19, 21–23, 30, 31,
37, 55
- Koron 21
- Kréta 19, 21
- Kristián III., dánský a norský král 82
- Kristián IV., dánský král 149
- Kuba 84, 86–92, 100, 172, 175, 179,
188

- Kublaj, velký chán 31–33
 Kyjev 27
 Kypr 18, 19, 22, 30

 La Condamine, Charles Marie de
 168, 180, 188
 La Palma 49
 La Roque de Roberval, Jean-François
 de 160
 La Salle, Gadifer de 44, 48, 178, 184
 Lagos 52, 54
 Láhaur 148, 149
 Lakadivý 65
 Lancaster, James 121, 149
 Lane, Ralph 161
 Lanzarote 46–48, 183
 Lanzarote, výběrčí daní v Lagosu 52
 Le Maire, Jacques 112, 113, 124,
 127, 179, 187
 Le Verrier, Jean 48
 Leedes, William 148
 Legazpi, Miguel Lopéz de 117, 118,
 186
 Leif Eriksson 81
 Lesbos 22
 Lewis, Meriwether 165
 Leyte 117
 Lima 94, 118, 172
 Limasawa 105, 106
 Linschoten, Jan Huygen van 119,
 148, 153, 186
 Lisabon 45, 56, 58, 62, 69–73, 76,
 77, 83, 95, 109, 117, 119
 Llull, Ramón 42
 Loáisía, García Jofre de 108, 116
 Lofoty 152
 Londýn 129, 134, 148, 149, 152, 162
 Lopes de Sequeira, Diogo 76
 Lopes, Antão 71
 Loredano, Franceschino 24, 25

 Ludolf ze Sudheimu 19, 20, 183
 Ludvík IX. Svatý, francouzský král
 30, 46
 Ludvík XIII., francouzský král 164
 Luis de la Cerda 46
 Luis de la Cerda, hrabě z Medinaceli
 84
 Luiz do Salvador 147
 Luzon 118
 Lvov 35
 Lyon 27

 Macao 138, 140, 144, 145, 186
 Mactan 106, 107
 Madagaskar 20
 Madeira 25, 46, 49, 51, 56
 Madrás 35, 151
 Madrid 169
 Magalhães, Fernão 78, 101–109,
 115, 116, 118, 124, 128, 129,
 178–180, 185
 Magdasor 43
 Majlapúr 79
 Makassar 149
 Makian 107
 Malakka 73, 76–80, 101, 115, 121,
 137, 138, 140, 143, 144, 149, 185
 Malindi 64, 65, 69, 78
 Mallorca 42, 44, 46, 198
 Malocello, Lancelotto (Lanzarote)
 44, 183
 Manco Cápac II., inka 94
 Mandeville, Jean de 12, 36, 83
 Mangazeja 155
 Manila 110, 112, 118, 125, 144
 Mansá Músa, malijský sultán 42
 Mantrega 25
 Manuel I. Veliký, portugalský král
 59, 61, 68–73, 101
 Maracaibo 165, 166

- Margre, Pere 46
 María de Toledo 89
 Mariany (Ladrony) 105, 118
 Marina (Malintzin) 91
 Markézy 134
 Markus, křesťan 30
 Martaban 149
 Martins, Fernão 63
 Maskat 38, 39, 184
 Masulipatam 151
 Mauritius 126
 Mauro (otec) 61, 64, 142, 179
 Mayr, Hans 77
 Medici, Lorenzo di Pierfrancesco de'
 100
 Medína 58
 Mekka 20, 38, 39, 42, 58, 67, 71, 185
 Melaka, Enrique 105
 Melgueiro, David 155
 Mendaña de Neira, Álvaro de 118
 Mendoça, Antonio de 117
 Mendoza, Luis de 103
 Menéndez de Avilés, Pedro 160
 Meneses, Jorge de 116
 Mercator, Gerhard 100
 Mesquita, Alvaro de 103
 Mexiko (město) 172
 Michail I., car 155
 Mikuláš IV., papež 23, 33
 Mikuláš V., papež 55
 Mikuláš z Lyry 83
 Mina 56, 82
 Mindanao 106, 117
 Miranda de Azevedo, António de 115
 Moctezuma II., aztécký vládce 91, 92
 Modon 21
 Mogadišo 61
 Moluky 39, 78, 80, 108, 110,
 115–117, 121, 128, 185, 186
 Mombasa 64
 Möngke, velký chán 30
 Mons, Pierre Dugua de 164
 Montalboddos, Fracanzano de 54,
 69
 Montreal (Hochelaga) 159
 Mora, Joan de 46
 Moreno, Lourenço 72
 Mosambik 63, 69
 Moskva 153
 Moucheron, Balthazar de 153
 Müller, Gerhard Friedrich 155
 Müller, Johannes v. Regiomontanus
 Munk, Jens 154, 155
 Murcia 87

 Nagamasa, Jamada 142, 187
 Nagasaki 144–146
 Nai, Cornelis Corneliszoon 154
 Nanking 140
 Narborough, John 128, 188
 Narváez, Pánfilo de 92
 Newberry, John 148
 Newfoundland 81, 96, 130, 157,
 158, 160, 184, 186
 Nieuhof, Johan 141, 142, 188
 Nikitin, Afanasij 38, 184
 Nikopolis 36
 Noort, Olivier van 110–112, 142,
 187
 Nordenskjöld, Adolf Erik 155
 Nová Británie 129
 Nová Guinea 116, 125, 127–129,
 131, 185, 187
 Nová Kaledonie 134
 Nová země 153, 154, 163, 186, 187
 Nova, João da 70, 76, 78, 184
 Nové Hebridy 124, 134, 187
 Nové Holandsko (Austrálie) 127,
 129–131, 135
 Nový Amsterdam (New York) 163

- Nový Zéland 127, 130, 134, 180, 187
 Nunes Barreto, Melchior 138, 143
 Nunes, Gonçalo 62
 Nunes, João 63, 65, 66
 Nnuez Vela, Blasco 95
 Nuyts, Pieter 126

 Odorik z Pordenone 12, 34, 183
 Ojeda, Alonso de 89, 95, 184
 Ondřej z Longjumeau 27, 30
 Ondřej z Perugie 33
 tomo, Jošiŝige 143, 144
 Outremeuse, Jean d' 12
 Ovando, Nicolás de 89, 90
 Oxenham, John 109

 Páez de Santa María, Alfonso 37
 Pachacmac 94
 Pacheco Pereira, Duarte 73
 Palacios Rubios, Juan López de 91
 Palawan 107
 Palembang 126
 Palos 85
 Papua v. Nov Guinea
 Pardo, Juan 160
 Paříŝ 31, 129, 168, 169
 Pasio, Francisco 139
 Pedro de Evora 58
 Pedro de Vera 49
 Pegu 39, 77, 78, 148, 149
 Peking 23, 31, 138, 140, 141
 Pelsaert, François 126
 Peraza, Fernán 47, 49
 Perestrelo, Bartolomeu 49, 82
 Perreira Marramaque, Gonales 118
 Pet, Arthur 153
 Petr Comestor 12, 83
 Petr I. Velik, car 155
 Petr IV., aragonsk krl 46

 Petrarca, Francesco 44
 Petrohrad 155, 156
 Petropavlovsk 156
 Piccolomini, Enea Silvio 82
 Pierre d'Ailly 82
 Pigafetta, Antonio 103–108, 177, 180, 185
 Pining, Didrik 82
 Pinto, Fernão Mendes 143, 144, 186
 Piombo, Sebastiano del 86
 Pires de Andrade, Fernão 137, 138
 Pires de Andrade, Simo, 138
 Pires, Tomé 78–80, 137, 138, 178, 180, 185
 Pisa 21, 31, 176
 Piura 93
 Pizarro, Francisco 93–95, 165, 185
 Pizarro, Hernando 94, 95
 Plano Carpini, Jan de 27, 30, 31, 183
 Plinius st. 47, 82
 Plymouth (Mass.) 161
 Plymouth 109, 110
 P, Fernão do 56, 184
 Poel, Gerrit Tomaszoon 126
 Polo, Maffo 31–33, 183
 Polo, Marco 31–34, 82–84, 88, 97, 137, 141, 142, 176, 179, 183
 Polo, Niccol 31–33, 183
 Ponce de León, Juan 90, 185
 Port Royal 164
 Porto 155
 Porto Santo 49, 82
 Portoriko 88, 90, 161, 175, 185
 Pothorst, Hans 82
 Prince Edwarda, ostrov 158
 Princv ostrov 56
 Přtelsk ostrov 127
 Ptolemaios 82, 124
 Pudueri (Pondichry) 150
 Puerto San Julián 102, 104, 109

- Québec (Stadacona) 158, 164
 Queirós, Pedro Fernandes de 124,
 125, 179, 187
 Quelimane 63
 Quesada, Gaspar de 103
 Quilon (Kollam) 34, 35, 73
 Quisquis 94
 Quito 168, 172

 Rabban bar Sauma 23, 183
 Raghunátha Najak 149
 Raleigh, Walter 100, 160, 161
 Ramusio, Giovanni 80, 117
 Recco, Niccoloso da 45, 183
 Regiomontanus (Johannes Müller)
 83
 Rhodos 18, 21
 Ricci, Matteo 139, 140, 178, 186
 Richard I. Lví srdce, anglický král 22
 Rijp, Jan Corneliszoon 154
 Ringmann, Matthias 97, 100
 Rio de Janeiro 95, 102, 103
 Roanoke 160, 161
 Rodrigues, Paio 72
 Rotterdam 110, 120
 Ruggieri, Michele 138, 139, 186
 Rustichello 31, 33, 176
 Rut, John 157

 Řehoř X., papež 31
 Řím 17

 Saavedra, Álvaro de 116
 Sáfi 42
 Sahagún, Bernardino de 91
 Saint Malo 158
 Salcedo, Felipe de 118
 Samar 105, 117
 Samarkand 37, 184
 San Sebastián de Urabá 89

 Santa Isabel 118
 Santa María la Antigua del Darién 90
 Santágel, Luis de 84, 87
 Santiago de Compostela 17, 18
 Santo 125
 Santo Domingo 87, 89
 São Vicente 167
 Segarra, Jaime 46
 Semarang 123
 Serampore 148
 Serrão, Francisco 115, 185
 Serrão, João 106
 Sevilla 45, 47, 82, 83, 87, 95, 102,
 108, 119
 Schall von Bell, Johann Adam 140,
 141
 Scheuchzer, Johann Caspar 145
 Schiller, Andries 126
 Schiltberger, Hans 36, 183
 Schouten, Willem Corneliszoon
 112, 113, 124, 127, 179, 187
 Sicílie 25
 Sidžilmása 42, 43
 Silva, Juan de 121
 Simon ze Saint-Quentinu 27
 Sinaj, hora 18
 Sintra, Pêro de 54, 55
 Sixtus IV., papež 58
 Sloane, Hans 145
 Soares de Albergaria, Lopo 73, 79,
 185
 Soderini, Piero 95, 100
 Sodr , Vicente 71, 72
 Sofala 58, 63, 69, 73, 184
 Soldaia (Sudak) 22
 Soncino, Raimondo di 96
 Soto, Hernando de 93
 Spilbergen, Joris van 112, 113, 187
 Sprenger, Balthasar 77, 185
 St. Albans 12

- St. Augustine 160
 Staden, Hans 166, 167, 180, 186
 Stancone, Percivalle 24
 Steele, Richard 149, 187
 Stevens, Thomas 148
 Sultáníja 24, 34, 35
 Sumatra 39, 105, 115, 120, 143, 187
 Surabaja 123
 Surat 150
 Svatá Helena 129
 Svatý Tomáš 56

 Šáhdžahán 150
 Šalomounovy ostrovy 118, 129, 188
 Šang-čchuan 138
 Šao-čou 140
 Špicberky 154, 163, 187

 Tabríz 23, 25, 30, 37, 184
 Tahiti 129, 130, 134, 188
 Talavera, Hernando de 84
 Tamerlán 35–37
 Tana (Azov) 22, 25
 Tanegašima 143, 155
 Tangerang 55
 Tarragona 87
 Tasman, Abel 126, 128, 179, 180,
 187
 Tasmánie 127, 187
 Tavernier, Jean-Baptiste 150–152,
 180, 187
 Tegghia de' Corbizzi, Angelino de
 45
 Telde 46
 Tenaserim 39, 149
 Tendaya 118
 Tenerife 45, 49, 102, 169
 Tenochtitlan 91, 92
 Ternate 79, 107, 110, 112, 115–118,
 121

 Texel 126
 Thána 34, 183
 Thann 17
 Thorfinn Karlsefni 82
 Thorvald 81
 Tidore 107, 108, 116, 117, 119, 121
 Timor 107, 129, 188
 Tlaxcala 91, 92
 Tlemcen 42, 43
 Togon Temür, velký chán 34, 35
 Tokugawa, Iemicu 145
 Tonkinský záliv 143
 Tordesillas 58, 69, 198
 Torre, Hernando de la 116, 117
 Torres, Luis Vázquez de 125, 187
 Toscanelli, Paolo dal Pozzo 83
 Trankebar (Tarangambadi) 149, 150
 Trapezunt 22, 25, 31, 37, 38, 184
 Trigault, Nicolas 140
 Trinidad 88
 Tristão, Nuno 52
 Trujillo 172
 Tumbes 93
 Tunis 65
 Tver 38
 Týros 19

 Udine 34
 Urdaneta, Andrés de 109, 117, 118
 Urgenč 24
 Usodimare, Antoniotto 43, 53, 184

 Vajgač 154
 Valencie 71, 87
 Valignano, Alessandro 138, 139,
 144, 145, 186
 Valladolid 89, 166
 Valparaíso 110
 Valverde, Vicente de 93
 Vancouver, George 164

- Vardø 153
Varthema, Ludovico 38–40, 78, 185
Vasinpace 41
Vaz, Gil 58
Velasco, Luis de 117
Velázquez de Cuéllar, Diego 91
Velho, Álvaro 63
Velikonoční ostrovy 134
Verrazzano, Giovanni da 96, 97, 157, 179, 185
Vespucci, Amerigo 89, 95, 97, 100, 184
Viladestes, Mecia de 44
Vilém z Boldensele (Otto von Nigenhus) 12, 19, 183
Vilém z Rubruku 30, 183
Vilém ze Solagne 34
Vilioni, Antonio 25
Vilioniová, Catarina 24, 25
Villa Rica de la Vera Cruz 91
Villalobos, Ruy López de 117, 186
Villoni, Pietro 23, 25
Viloni, Domenico 25
Vincent z Beauvais 12, 27
Vivaldi, Benedetto 24
Vivaldi, Sorleone 43
Vivaldi, Ugolino 43, 179, 183
Vivaldi, Vadino 43, 179, 183
Vratislav 27
Wadan 56
Waldseemüller, Martin 97, 98, 100, 142
Wallis, Samuel 129, 188
Wang Chung 138
Welser, Bartholomäus 165
Welserové, bankovní dům 77, 165, 166, 178
Weymouth (Waymouth), George 163, 187
White, John 161
Willoughby, Hugh 152, 153, 186
Wilsnack 17
Ysbrantszoon, Brant 154
Zara (Zadar) 21

Jürgen Sarnowsky
OBJEVOVÁNÍ
SVĚTA
Od Marka Pola
po Humboldta

Z německého originálu Die Erkundung der Welt.
Die grossen Entdeckungsreisen von Marco Polo
bis Humboldt vydaného nakladatelstvím Verlag
C.H.Beck oHG v roce 2016 (druhé vydání)

přeložil Jan Hlavička

Obálku, vazbu a grafickou úpravu
navrhl Vladimír Verner

Vydalo nakladatelství Vyšehrad, spol. s r. o.,

roku 2017 jako svou 1645. publikaci

Odpovědný redaktor Filip Outrata

Vydání první. AA 9,20. Stran 216

Vytiskla Těšínská tiskárna, a. s.

Doporučená cena 298 Kč

Nakladatelství Vyšehrad, spol. s r. o.

Praha 3, Víta Nejedlého 15

e-mail: info@ivysehrad.cz

www.ivysehrad.cz

ISBN 978-80-7429-816-5